THE ISRAELITE PRESS

The only Jewish Newspaper in Western Canada.

אידישע וואָרט

Office and Place of Business: New Israelite Press Bldg., 165 Selkirk Ave. East
Published daily except Saturday and Sunday
ENTERED AS SECOND-CLASS MAIL MATTER AT OTTAWA
Subscription: $6.00 per year
Established 1910 Phones: 55 409—52 213
Winnipeg — Manitoba

פוילישע אידן אין געטאָ

(א בריף פון ווארשע)
פון מ. ליובארסקי

א דיסקוסיע אין א דייטשער צייטונג צווישן אידישע און אנטיסעמי-טישע שריפטשטעלער

פון י. טארטשינסקי

ווי די אנטיסעמיטן פון היטלערס חדר באַרעכטיקן ראַסן האַס פאר דער קולטור וועלט

ביליקער דאָס לעבנסמיטל אין א״י

י׳ רואינירטע קאָלאָניע באר־טוביה ווידער אויפגעבויט

פון י. אייגער (ירושלים)

נייטן שטראוס ע״ה

מיט׳ן טויט פון נייטן שטראוס האָט די אידישע וועלט בכלל, און דאָס אמעריקאנער אידנטום בפרט, פארלאָרן איינעם פון די שענסטע טיפן פונ׳ם אלטמאָדישן אידישן גביר, — דעם גביר, וואָס גלויבט, אז זיינע מיטמענשן האָבן א חלק אין זיין רייכקייט, און אז דער פארמעגן איז אים געגעבן געוואָרן ער זאָל קאָנען לינדערן ליידן און נויט.

נייטן שטראוס האָט אין זיין לאנגן לעבן דערוויזן, אז ער איז פעאיק צו קעמפן מיט דער גרעסטער אידישער עקשנות פאר מענשלאכע פרינציפן. דאָס האָט ער אמבעסטן באוויזן מיט זיין קאמף קעגן קינדער שטערבלאכ-קייט, דורך באקעמפן אומריינע מילך, — א קאמף אין וועלכן ער האָט קעגן זיך אויפגעשטעלט געלט אינטערעסן. דער דאָזיקער קאמף איז געווען באמת א היסטאָרישער און האָט זיך געענדיקט מיט א זיג פאר שטראוסן. ער האָט געבראכט גרויסע רעזולטאטן נים נאָר אין ניו־יאָרק גופא, נאָר אויך אין אנ-דערע שטעט און לענדער, וואו דער קאמף האָט אפגעהילכט, און טויזנטער קינדער, — איצט שוין דערוואקסענע מענער און פרויען, — זיינען שולדיק אים זייערע לעבנס.

אויף אן ענלאכן אופן האָט שטראוס באקעמפט אנטיסעמיטישע דיס-קרימינאציעס קעגן אידן. אזוי דערציילט זיך וועגן א געוויסן רעזאָרט ארום ניוּיאָרק, וואו אידן פלעגן נים אריינגעלאָזן ווערן, אז ער האָט געבויט דאָרטן א האָטעל פאר אידישע באזוכער, און ביסלאכווייז האָט ער דעם דאָזיקן אידן-ריינעם רעזאָרט פארוואנדלט אין א ריין אידישן, צווינגענדיק אזוי די אנטי-סעמיטישע אריסטאָקראטן איבערצולאָזן זייערע פּאלאצן אין דעם אָרט צו פוסטעווען.

אין אָט די ביידע כאראקטעריסטישע פאלן איז צו זען איין וויכטיקן שטריך: נייטן שטראוס האָט זיין קאמף אָנגעפירט מיט דער הילף פון זיין פארמעגן. ער האָט אין ניו־יאָרק געגרינדעט זיינע ריינע מילך סטאנציעס אין די אָרימע געגנטן, וואָס האָבן אים אָפּגעקאָסט א פארמעגן, און, אין דעם פאל פונ׳ם זומער רעזאָרט, האָט ער אויך פארמאָסטן זיך קעגן די רייכע אריסטאָקראטן מיט זיין אייגענעם פארמעגן.

אָט דער שטריך האָט זיך ארויסגעצייגט אין אלע קהל׳שע טעטיקייטן פונ׳ם פארשטאָרבענעם פאטריארך און פרינץ פון פילאנטראָפיע. ער האָט זיך פערזענלאך קיינמאָל נים געריקט צום אויבנאָן, האָט נים געזוכט קיין פירערשאפט און קיין כבוד. ער וואָלט ווי געווען מיט דער מיינונג, אז די השגחה האָט אים באשיינקט מיט א פארמעגן, וועלכער דאַרף טאָן א באַ-שטימטע, אומפערזענלאכע שליחות, פון וועלכער ער איז בלויז דער פאר-מיטלער.

נייטן שטראוס איז געווען א איד מיט א ווארים אידיש הארץ. כאָטש אין זיין גרויסער פילאנטראָפישער טעטיקייט האָט ער בכלל נים געמאכט קיין אונטערשייד צווישן ראסע און גלויבן, האָט ער אָבער געפילט, אז ווי א איד האָט ער באזונדערע פארפליכטונגען צום אידישן פאלק.

ער איז נים געווען קיין פאָליטיקער, און ער האָט זיך נים געוואָלט פאנאנדערקלייבן אין דער פּאָליטישער זייט פון וועלכע ס׳איז הילף אַרבעטן. וואו ער האָט נאָר געזעען נויט אינ׳ם אידישן לעבן און די מעגלאכקייט צו לינדערן זי מיט געלט, האָט ער געגעבן, געגעבן מיט א ברייטער האנט. — אין דאָס געווען פאר א לאָקאלער אינסטיטוציע, פאר הילף ארבעט אין מזרח אייראָפּע, פאר׳ן ציוניזם, — אומעטום האָט ער געגעבן. אין דער צייט פון דער גרעסטער נויט ביים מזרח אייראָפּייאישן אידנטום האָט ער אזויפיל געגעבן, אז ער האָט שיר נים אויסגעשעפּט זיין גרויסן פארמעגן.

אָבער קיין פירער איז ער נים געווען און האָט קאָנטיק נים געזוכט צו זיין. די פירערשאפט האָט ער איבערגעלאָזן פאר די וואָס ער האָט גערעכנט פאר פעאיקער פון אים צו טראָגן די אחריות. ער האָט בלויז געזוכט צו טאָן דעם חוב וואָס ער האָט גערעכנט פאר זיינעם, און צו וועקן מיט זיין אייגע-נעם ביישפּיל די מענשלאכע געפילן ביי אנדערע אידישע און נים־אידישע גבירים, מאנענדיק אויך ביי זיי זייער חוב.

נייטן שטראוס איז נים געווען קיין פירער, נאָר א מענש מיט די פיינ-סטע מענשלאכע קוואליטעטן, מיט אן איידל הארץ און געפילן פון רחמנות צו אלע וואָס ליידן און נויטיקן זיך אין הילף, און מיט זיין גרויסן פארמעגן האָט ער געהאָלפן אומעטום וואו ער האָט געזעען נויט און ליידן. ער איז דער-פאר אפשר געווען איינער פון די באליבטסטע פערזענלאכקייטן ביי אידן און איינער פון די פּאָפּולערסטע און אממערסטן געאכטעטע בירגער פון די פאר-אייניקטע שטאָטן.

נייטן שטראוס האָט דערלעבט ביז א טיפן עלטער, און מיר קאָנען נים האָבן קיין טענות צום גורל, וואָס ער איז צום סוף אוועק אינ׳ם וועג פון אלע מענשן. אָבער מיר באדויערן, וואָס מיט אים שטארבט כמעט אָפּ דער שיינער און איידעלער טיפּ פון אידישע גבירים. — אויב מיר האָבן שוין גבירים, איז בעסער צו האָבן אזעלכע ווי נייטן שטראוס איז געווען.

ניט פריילאכע אויסזיכטן

די אויסלענדישע קאָמיסיע פון דער אנגלאָ־דזשואיש אסאָסיאיישאָן האָט אויף דער זיצונג פון דער קערפערשאפט די טעג איבערגעגעבן א טרוי-עריק בילד פון די אידישע אויסזיכטן ״אין מזרח אייראָפּע״. דער אנטיסעמי-טיזם, איז באריכטעט געוואָרן, פארשפרייט זיך דאָרטן ווי א העלישער פייער, און די קאָמיסיע דערוואָרט פאר זיך א שווערע צייט אינ׳ם משך פון די קו-מענדיקע עטלאכע חדשים.

דער אויסדרוק ״מזרח אייראָפּע״ איז דאָ אייגנטלאך א פארעלטער-טער. אויף וויפל ס׳איז שייך אקטיוון אנטיסעמיטיזם, וואָס טוט ממשות׳דיקן שאָדן, איז דייטשלאנד ביי היינטיקן טאָג נים פיל הינטערשטעליק קעגן פוילן, ליטע און אנדערע לענדער. אויב די דייטשע רעגירונגס פּאָליטיק גייט נאָך דערוויייל נים אין דער דירעקטער ריכטונג פונ׳ם אנטיסעמיטיזם, ווי די פּאָ-ליטיק פון די רעגירונגען פון יענע לענדער, זיינען אָבער דאָרטן אויך די אויסזיכטןטונקעלע אין דער הינזיכט. און די מעגלאכקייט איז דאָ, אז דער אנטיסעמיטיזם אין די ערגסטע פאָרמען זאָל דאָרטן אריינדרינגען אויך אין דער רעגירונג.

די אויסלענדישע קאָמיסיע פון דער אנגלאָ דזשואיש אסאָסיאיישאָן דערוואָרט דערפאר א סך ארבעט פאר זיך פאר דער נאָענטער צוקונפט. זי דאַרף נעמלאך קעמפן דורך דיפּלאָמאטישע מיטלען קעגן דעם אנטיסעמיטיזם.

זי איז נים אליין אין דעם פעלד. די אמעריקען דזשואיש קאָמיטע האָט אויך איר דיפּלאָמאטישן פּערסאָנאל פאר דעם זעלבן צוועק, און דאכט זיך, די פראנצויזישע אידן און אפילו די דייטשע אידן, האָבן ענלאכע קערפּערשאפטן פאר׳ן שוץ פון די מזרח אייראָפּייאישע אידן.

אָט די אלע אידישע שתדלנים מיינען זיכער גוט. ליידער זיינען זייערע אויפטוען אויף דעם געביט זייער אומבאדייטנד. מיט די מיטלען וואָס זיי נעמען אָן קאָנען זיי נים פארהאלטן די אנטיסעמיטישע כוואליע וואָס פאר-פלייצט מזרח און צענטער אייראָפּע. כאָטש אפשר געלינגט זיי אן אנדערש מאָל צו באקעמפן אין א געוויסער מאָס די ערגסטע אויסדרוקן פון עפנט-לאכן רעגירונגס אנטיסעמיטיזם.

דער קעמפערישער אנטיסעמיטיזם, אין די לענדער איז א רעזולטאט פון אינערלאכער פּאָליטישער, עקאָנאָמישער און געזעלשאפטלאכער דעמאָראַ-ליזאציע, און וועט פארשווינדן בלויז ווען די לענדער זעלבסט וועלן ווערן געזונט.